

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

HERTHA

TIDSKRIFT FÖR DEN SVENSKA
KVINNORÖRELSEN
UTGIVEN AV FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET
❧ REDAKTÖR: ELLEN KLEMAN ❧

ÅRGÅNG 3
HÄFTE 12
1916

DAMER!

Nu inkommet **nyheter** i skotska, randiga och enfärgade

Blustyger

i alla prislägen fr. 0.45 pr mtr

Ett parti randigt och enfärgat

Siden

till blusar bortslumpas.

Kjolyger,

60 cm. br., i grått och blått från 0.88 pr mtr.

Cheviot. Sammet.

Stuvar.

Trådgardiner	fr. kr.	0.23
Strandkoftor	” ”	3.50
Underkjolar, satin	” ”	2.65
Reformliv	” ”	1.30
Snörliv	” ”	2.35
Korsettskyddare, trikå	” ”	0.75
Tröjor, Lahmans	” ”	0.80
Kalsonger, trikå	” ”	1.25
Linnen	” ”	1.05
Strumpor och Vantar. Sybehör m. m.		

SVENSKA VARUHUSET

1 tr., 54 Drottninggatan 54, 1 tr.
37 Stora Nygatan 37

Kvinnliga Juridiska Byrån

Juris kandidat Eva Andén

Vallingatan 18, kl. 10-4

Allm. 183 86 Riks 75 76

Testamenten, bouppteckningar, arvsutredningar, äktenskapsförord, familjerättssaker, juridiska uppdrag av alla slag.

Hudens vård

På grund av sin **upptriskande inverkan** å hudsystememet vinner Salubrin en städse ökad användning vid hudens vård. Särskilt har frottering av kroppen med ett av Salubrin fuktat tygstycke befunnits verksam vid förekommande av **förkylning efter svettning** och till motverkande av **ömhets** och värk efter överansträngning.

Salubrin tillhandahålles i Parfym-, Speceri- och Färgaffärer. I parti hos Geijer & C:o, Stockholm.

Af

"Hjälpsyster"-frågan

intresserade böra läsa

SVENSK SJUKSKÖTERSKETIDNING

Prenumeration sker å alla poststationer samt å tidningens exp., Tunnelgatan 25, där äfven lösnummer kunna erhållas.

Ledig annonsplats!

Ledig annonsplats!

HERTHA

ÅRGÅNG III

15 JUNI 1916

HÄFTE 12

Enighet.

Många hjärnor och en tanke, många viljor och ett mål. Det är grundtemat hos den företeelse i nutiden, som vi äro vana att benämna det moderna föreningsväsendet. Alla dessa klubbar, föreningar, förbund, samfund, sällskap och vad de mera kunna heta ha alla ett drag gemensamt, alla äro de, mer eller mindre, en praktisk tillämpning av satsen att enighet ger styrka. När målsmännen för en strävan eller en idé känna maktlösheten av sin individuella isolering, inställer sig hos dem tanken, den numera synnerligen nära till hands liggande tanken, att till förmån för sina avsikter utnyttja den omgivande sympati, vars tillvaro de veta eller ana. Igynnsamt fall företages en organisering av opinionen och en ny förening ser dagen. De ledande ha nu stöd för sitt arbete i det andliga och materiella bistånd, som en organisation kan lämna.

Sammanslutning har även fördelen att åvägabringa förståelse för sitt syftemål i en vidare krets. De inregistrerade medlemmarna bilda så att säga en kärntrupp, vars sammansättning sedan må

vara mer eller mindre konstant. Utanför denna kärna stå individer eller grupper av personer, som med oförtäckt gillande eller icke utan sympati följa de organiserades gemensamma görande och låtande. De utgöra den välvilligt stämda allmänhet, vars förefintlighet är ett så viktigt villkor för att en förening skall utveckla sig och gå framåt.

Det är emellertid klart, att denna allmänhet icke kan vara lika stor under loppet av en förenings hela tillvaro. Nya företeelser draga uppmärksamheten åt annat håll eller vålla åsiktsbrytningar. Behovet av omväxling, önskan att få något nytt att intressera sig för spelar en icke mindre roll. Resultatet blir att den sympatiserande mängdens uppmärksamhet tidtals blir nog så spridd, dess leder nog så glesa. Under dylika perioder av karghet är organisationens uppgift en annan än eljes men därför icke mindre. Det gäller då att värna om det av utomstående för ögonblicket mindre allmänt och högt skattade syftet, att med vaket iakttagande bida bättre tider och göra vad som rimligen göras

kan för att bringa å bane de önskade förändringarna i den andliga atmosfären.

*

Den svenska kvinnorörelsen är gammal nog att ha hunnit pröva olika perioder. Dess mera betydande organisationer kunna räkna sin tillvaro i total av år. Att anställa en om ock knapphändig jämförelse mellan läget inom vår kvinnorörelse sådant det tedde sig för omkring tio år sedan och sådant det framstår nu är icke utan sitt intresse. Det som skall skärskådas är då hur i våra dagar och under en period, som vi välja ungefär ett decennium tillbaka i tiden, de för samhällsfrågor och allmänna angelägenheter intresserade kvinnorna ställa sig till arbetet för beredande av kvinnans fulla likställdhet med mannen.

Kvinnorörelsens allmänna program är i båda fallen detsamma. Det är att inom stat, samhälle och hem förvärva åt kvinnan en ställning jämgod med den mannen intager. Om likheten i detta fall mellan då och nu är fullständig, framstå ur andra synpunkter ganska betydande divergenser.

Den förflutna tidsperiod, om vilken vi tala, var för kvinnofrågan nog så gynnsam. Vid den tiden genomfördes kvinnans kommunala valbarhet och en grundlagsändring öppnade utsikt — en synnerligen avlägsen utsikt, har det visat sig sedermera — för kvinnor att vinna tillträde till vissa högre ämbeten. Kvinnans rösträtt hade då ännu förespråkare inom riksdagens samtliga meningsgrupper, och de båda vänsterpartierna upptogo den ett efter annat

på sina program. Dessa framgångar motsvarades av en stark inre sammanhållning. Vid en närmare granskning skulle sannolikt en växelverkan mellan dessa båda företeelser kunna påvisas. Att de gynnsamma besluten i riksdagen till en del hade sin orsak i det enhetliga uppträdandet från kvinnornas sida, torde icke vara någon överdrift. På samma gång kommo de nyss uppnådda resultaten kvinnorna att med förnyad entusiasm och hoppfullhet enigt sluta samman kring sin stora och rättvisa sak. När kvinnor offentligen uttalade sig i allmänna frågor skedde det i stort sett alltid med ett noggrant iakttagande av den solidaritet de voro sitt kön skyldiga.

Vända vi så blicken mot den tid, som är, framstå vid jämförelsen stora olikheter. Vi leva för närvarande under det dubbla trycket av världskriget där ute och de skarpa åsiktsmotsatserna här hemma. Att under sådana förhållanden en strävan av mera ideell natur, såsom den kvinnorörelsen företräder, icke genomlever någon glansperiod är på sitt sätt naturligt. Kriget omkring oss och dyrtiden inom landet upptaga allmänhetens uppmärksamhet och politikernas tid. Härtill kommer den olyckan, att ett mäktigt politiskt parti reser ett intensivt motstånd mot den politiska medborgarrättens utsträckande till kvinnorna. Detta sakförhållande jämte den allmänna åsiktssplittringen har icke kunnat undgå att i någon mån rubba den goda sammanhållning, som förr rådde bland svenska kvinnor, då det gällde att tillvarataga gemensamma intressen. Det är självfallet framför allt i rösträtts-

arbetet som den bristande uppslutningen från grupper av eljes socialt intresserade kvinnor förmärkes.

Om ock orsakerna till detta förhållande äro lätta att påvisa är saken i och för sig därför icke mindre beklaglig. Rösträtten är ett av kvinnorörelsens viktigaste önskemål, därför att den visat sig vara den nödvändiga förutsättningen att nå de andra syften rörelsen för sig uppställt. Men icke nog härmed. Röst-rätten är tillika det enda fullt ändamåls-enliga medlet att åvägabringa ett effektivt kvinnligt inflytande i det offentliga livet och i samhällsarbetet. Det har uppenbarat sig vara en svår sak för Sverges kvinnor att uppnå den fulla medborgarrätten. För att hinna målet fordras medverkan av alla goda kvinnliga krafter, och de grupper av kvinnor, som nu mestadels hålla sig på avstånd, behövdes kanske allra bäst. Det torde icke vara oriktigt antaga, att just dessa sitta inne med de största förutsättningarna att gynnsamt påverka kvinnorösträttens manliga motståndare.

Om för allmänna angelägenheter intresserade kvinnor icke nu lika enhetligt och fulltonigt som för tio år sedan sluta uppkring det kvinnliga likställighetskravet, finnes härtill ännu en förklaring. De senaste årens händelser ha kallat i marken nya kvinnliga sammanslutningar, bland vars medlemmar kanske finnas många, som förut icke haft tillfälle att skaffa sig erfarenhet i arbete för något allmänt gagnande syfte. Man kan inte begära, att insikten om kvinnorösträttens nödvändighet genast skall komma till dessa nya samhällsarbetare.

Dock har man rättighet hoppas att med tiden och fortsatt verksamhet det skall gå i detta fall, liksom det förut hänt i så många andra, att socialt arbete fostrar anhängare av kvinnorösträtten.

Mätte en nära liggande framtid få skåda en ny enighet, härdad genom prøvotiden och stark nog att nå målet, som är ett medel, — kvinnans medborgarrätt.

Gatu- och kvinnofrid. Stockholms polismästare ansåg på sin tid att kvinnoföreningarnas petition om effektivt gatuskydd för kvinnor icke kunde till någon åtgärd föranleda. Riksdagen, och därinom i synnerhet herr Thyré, har nu också visat sig ha den uppfattningen, att en motion -- av herrar Petrén och von Koch -- om att ingå med en skrivelse till Kungl. Maj:t om att utredning måtte verkställas angående huru ökat skydd skulle kunna beredas kvinnor mot att å gator och offentliga platser bli föremål för osedligt bemötande inte håller borde till någon åtgärd föranleda.

Herr Thyré är visserligen ingen Birger Jarl, men det skulle kläda den rättslärd professorn att mera direkt säga ut, att detta är en sak som han absolut inte behjärtar, i stället för att kläda sitt motstånd i sofismer och orda om allmänt osedlighetsstillstånd bland ungdomen på grund av tidens litteratur, teatrar, biografer, danslokaler m. m. och att härmed måste reformerna börja. Det hela bottnar dock i att varken herr Thyré eller övriga herrar lagstiftare, som yrkade avslag på motionen, ha förstående av hur djupt kränkande det är för kvinnorna att behöva känna sig fågelfria på sin stads gator. Men därmed ha dessa herrar också ännu en gång givit bevis för att de icke ha rätt att hålla på ensamtavgörande av angelägenheter, som på det närmaste beröra kvinnorna.

Lagstiftarnas banbrytande arbete.

Från årets riksdag är att inregistrera en liten lanövinning vad "kvinnans rättigheter" beträffar, i det lagstiftarna efter åtskilliga motioner, en riksdagskrivelse, flere myndigheters yttranden och "betänkanden" samt slutligen en kungl. proposition tagit ännu ett tuffjät på den långa vägen till målsmanskapets avskaffande. Gift kvinna har nämligen genom en vid årets riksdag antagen och redan promulgerad lag i trots av målsmanskapet förklarats vara behörig som rättegångsfullmäktig.

Vår lags bestämmelser om behörigheten att vara rättegångsfullmäktig innehöll ursprungligen "att de, som för andra måge tala och svara, skola vara oberoende, ärlige, redelige och förståndige män" och uteslöto alltså kvinnor över huvud taget från befogenheten att vara rättegångsombud. Genom en lagändring den 19 november 1897 ströks helt enkelt ordet "män", och detta enda penndrag öppnade med ett slag ett nytt verksamhetsområde för kvinnan, nämligen advokatens.

Emellertid innehålla behörighetsbestämmelserna för rättegångsombud även det stadgandet, att den, som själv under målsman står, icke får vara fullmäktig. Denna bestämmelse avser egentligen omyndiga personer, men även gift kvinna kommer på grund av mannens målsmanskap att falla för detta streck — trots det att hon, som det teoretiskt så vackert heter, är "myndig med de inskränkningar som målsmanskapet medför..."

Bestämmelsens tillämplighet på gifta kvinnor har säkerligen åtskilliga gånger vid våra rådhusrätter och häradsrätter föränlett inkompetensförklaringsåsom rättegångsombud av "oberoende, ärlige, redelige och förståndige" och — teoretiskt — myndiga gifta kvinnor, som utan en aning om denna fas av målsmanskapet med samma rätt som män och ogifta kvinnor velat uppträda som fullmäktige för annan person. I förbigående kan det förtjäna påpekas, att praxis i de fall att gift kvinna uppträtt på grund av fullmakt från sin man i sak, där han själv är part eller där hon är part och han uppträder som målsman för henne, velat tillerkänna henne befogenhet som rättegångsombud. Bestämmelsens orättfärdighet ställdes på sin spets, när den under de senare åren kommit att tillämpas beträffande gifta kvinnor med juridisk examen, alltså med speciell utbildning för advokatycket. Allmänna opinionen sattes i rörelse, och 1914 väcktes motion i saken, vilken föranledde en riksdagens skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning och förslag. Saken hade redan före år 1914 i riksdagen vidrörts dels i samband med 1897 års lagändring, dels i motioner under 1903 års riksdag avseende målsmanskapets borttagande.

I 1914 års riksdagsskrivelse påpekas, att för en kvinna, som förvärvat juridisk utbildning, erbjuder advokatverksamheten för närvarande i vårt land snart sagt det enda arbetsfält, där hon i egentlig mening kan tillgodogöra sig sina studier.

Vidare: "en kvinnlig advokat, som även efter det hon ingått äktenskap kan finna tid och intresse för den levnadsbana hon tidigare valt och genom fortsatt utövning av sitt yrke kan se sig i stånd att bidra till sin familjs försörjning ställes sålunda i ett ingalunda oväsentligt avseende uti en ogynnsammare ställning än övriga utövare av samma verksamhet. — Från praktisk synpunkt torde en lagändring av ifrågavarande innebörd icke böra möta gensaga, då därmed endast avses att medgiva gift kvinna samma rättsliga möjlighet att kunna anlitas som rättegångsombud, vilken redan förut tillkommer ogift kvinna, samt någon klagan veterligen icke försports över att denna rättighet, sådan den nu gäller, missbrukats eller i övrigt föranlett olägenhet". — Beträffande denna sista passus i riksdagsskrivelsen må det tillåtas en stilla undran, huruvida det skulle föranlett annan utgång, om någon kvinna under åren 1898—1916 missbrukat sin rättighet att vara rättegångsombud? Oss veterligen har icke försports någon tendens från herrar lagstiftares sida att inskränka eller över huvud generellt bedöma mäns rätt att vara rättegångsombud med utgångspunkt från det förhållandet, att åtskilliga av den kategorien svenska medborgare blivit förklarade ovärdiga att föra annans talan inför rätta eller dylikt! Vilken olägenhet, som spökat, är inte närmare utrett, men det är törhända ett uttryck för den på sina håll rådande allmänna olustkänslan ifråga om reformer på föreliggande område.

Denna riksdagens skrivelse har nu

efter yttranden från en del myndigheter föranlett lagändring genom ett tillägg till § 3 i kap 15 Rättegångsbalken, av innehåll att "gift kvinna, som uppnått 21 års ålder, vare ej på den grund, att hon jämlikt 9 kap 1 § giftermålsbalken står under mannens målsmanskap, obehörig att vara fullmäktig". Lagen promulgerades den 24 mars d. å.

Behovet av detta tillägg lämnar ju i och för sig själv en klar bild av hur verkligt tilltrasslad rättsligt sett den gifta kvinnans ställning är, men den lämnar även i sin detalj en god föreställning om målsmanskapets labyrinter. Som redan nämnts är gift kvinna — trots detta målsmanskap eller kanske rättare på grund av detsamma! — alltid att betrakta som myndig. Som kvinnans äktenskapsålder emellertid infaller vid fyllda 18 år har man för att undvika eventualiteten av att en gift och alltså myndig kvinna före fyllda 21 år uppträder som rättegångsombud måst införa åldersbegränsningen i tillägget. För män och ogifta kvinnor räcker det med att vara myndiga.

För gift kvinnas behörighet som rättegångsombud är vidare den inskränkingen gjord, att mannen icke får sitta som domare i rätten. Som kvinnor ännu icke få bekläda domarämbete, har reciprocitet i stadgandet icke varit erforderlig.

I infortrat yttrande hade Göta hovrätt föreslagit än flera inskränkingar, nämligen förbud för gift kvinna att föra talan i mål, där mannen är motpart, eller motparten företrädes av mannen, liksom samma hovrätt föreslagit, att

bland domarejäven skulle upptagas att domarens hustru varit fullmäktig i de mål, över vilka han sitter som domare.

Dessa säkerhetsåtgärder ansågos dock icke böra upptagas i lag.

EVA ANDÉN.

Bokhantverk och Kerstin Key.

Var och en som är en smula kär i sina böcker och dagligen med hemlig glädje betraktar de välkända bokraderna i sitt bibliotek ser också med bedrövelse huru många oinbundna, mer eller mindre trasiga böcker störa det helas eljest harmoniska skönhet. Lätt uppstår då den tanken: varför inte bli sin egen bokbindare, tänk så trevligt att se allt detta söndriga uppstå i ny och skön gestalt — genom ens egna händers verk!

Ja, så ha väl många bokvänner resonerat att döma åtminstone efter den popularitet, som bokbinderiet som hemslöjd vunnit på de senare åren. Så tänkte också den som skriver dessa rader och som, det måste förutskickas, tills vidare är en mycket anspråkslös nybörjare i detta ädla hantverk. Men det är långt från tanke till handling åtminstone för tveksamma själar, och att det verkligen blev något av för mig, därför har jag fröken Kerstin Key att tacka, vars undervisning i bokbinderi jag hört omtalas och som jag slutligen en vacker dag uppsökte.

Och se, några minuters samtal var nog för att komma "beslutsamhetens friska hy" att blomstra på mina kinder — all blek eftertänksamhet var otänkbar inom hörhåll för fröken Keys glada, energiska röst. Nå, det var ju

inte bara den, som övertygade, utan också de mest klara och talande skäl!

— "Om det lönar sig att lära bokbinderi? Det gör det visst det! Få hemslöjder lämpa sig bättre för amatörer. Och det är inte alls ett så tungt arbete som många tro. Yrkesbokbindarna se ju inte just med någon tillfredsställelse att bokhantverket blir en hemslöjd och breda därför gärna ut sig om dess oerhörda vanskligheter. Men det bör man inte fästa sig för mycket vid. Vidare kan det ju utövas i vilket rum som helst, är inte bullersamt och passar således utmärkt i hemmet."

— "Om man tröttnar fort? Ja, det finns ju alltid de som tröttna, men — 20 à 25 bokband bör man väl alltid hinna med och det är tillräckligt för att förtjäna in kostnaden för verktygen.

Alltså — när vill ni börja!"

All slags slöjd har ju sitt intresse för dem som ha någon medfödd håg därför, men att invigningen i bokbinderiets mysterier blev en så rolig tid, det måste nog både jag och andra fröken Keys elever tillskriva henne själv och hennes glada, trevliga och praktiska undervisningsmetoder. Fröken Key har haft och har elever av alla åldrar och slag, och hos alla har hon funnit "intresse för bokbinderiarbetet samt förmåga att utföra detsamma". Så säger hon själv helt

anspråkslöst i sitt företal till den handbok i amatörbokbinderi, hon utgav i vintras. Jag tror att detta glädjande resultat i inte ringa mån måste bero på fröken Keys egen personlighet.

Det är nog också så, att bokhantverket har sin alldeles särskilda tjustning, det är ju en gammal och fin konst — litet var händer det nog att under arbetet tanken föres till alla de gamla underbara bokbanden, som alltsedan skriftrullarnas upphörande åstadkommits av skickliga konstnärer — det blir då dubbelt intressant att öva sina händer i samma hantverk som dessa!

I ovan nämnda handbok har fröken Key meddelat sina erfarenheter i amatörbokbinderi. Här får man verkligen ett övertygande intryck av bokhantverkets lämplighet och möjligheter som

hemslöjd. Med sina praktiska råd och anvisningar, med sin utomordentligt rediga uppställning och klara åskådighet är det lilla häftet en synnerligen värdefull handbok såväl för nybörjare som för dem, som redan någon tid praktiserat bokslöjd.

Att fröken Keys bok verkligen fyllt ett behov har jag hört från flera amatörer. Allt fler bli de som våga sig på bokbinderiet som hemslöjd, och att så sker, synes mig helt naturligt. Kärleken till böcker är ju källan till en av våra bästa njutningar — en sida därav är den glädje man erfar över vackra bokband — och över att äga sådana! Ej underligt då att många få lust att förfärdiga dem själva och därvid se sina böcker vinna en tjustning och ett nytt värde.

ELISABETH THIEL.

Fredrika Bremers högsommar.

I den nu utkomna andra volymen av Fredrika Bremers brev, utgivna av Klara Johanson och Ellen Kleman, får man följa brevskrivarinnan från senhösten 1838 — hon var då på Tomb hos Stina Sommerhielm — till högsommaren 1846, då hon stod i begrepp att ge sig av på en resa till kontinenten i sällskap med sina närmaste anhöriga.

Utgivarna ha ej sparat sig någon möda för att framlägga ett möjligtast fullständigast material. Resultatet är också fylligt, till innehåll som till omfång. Skrivna av Fredrika Bremer och riktade till bl. a. Geijer, Tegnér, Franzén, Fahlcrantz, C. W. Böttiger, C. A. Ad-

lersparre, föra dessa års brev läsaren i nära beröring med tidens märkligaste personligheter och händelser. Almqvist, som icke är bland adressaterna, skymtar blott på avstånd — i Det går an-saken i breven till Malla Silfverstolpe, för övrigt mest som kritiker, teolog och musiker. Fredrika Bremer, som omotståndligt tjustades av Almqvists kompositioner, förstod sig ej på hans författarskap, var ej ens intresserad av det. Också är det icke den estetiska utan den religiöst och samhällsetiskt revolutionära sidan hos Almqvist, som gör intryck på Fredrika och ett så frånstötande intryck, att hon, det måste erinras, för-

lorar måttstocken för bedömandet av motskrifterna mot honom. Malla Silfverstolpe kom detta till godo i Fredrikas beröm över hennes *Männe det går an?*

För övrigt utmärker det själva tidsperioden, att det är religiösa och politiska stridsfrågor, som stå i förgrunden för allmänna intresset. Den Fryxell-Geijerska striden upptog sinnena lika mycket som Almquist-skandalerna och Straussfejden. Bådesomden liberalblivne Geijers meningsfrände och som hans personliga vän berördes Fredrika av den förra. I den senare tog hon själv del genom utgivandet av *Morgonväkter*.

Jenny Lind, genialisk och bedårande, och Taglioni, åt vars danskonst i "*Sylfiden*" Fredrika i ett brev ägnar sin förtjusta hyllning, äro ej Fredrikas korrespondenter, men bland de i breven avhandlade berömdheterna intressera de, särskilt naturligtvis Jenny Lind, därför att man i avseende på dem får en bild och en vacker bild av Fredrikas frikostigt varma uppskattning av kvinnligt konstnärskap. Fredrikas innerliga deltagande för Lindblads i den av Jenny Lind förorsakade känslokonflikten gör henne inte heller ett ögonblick glömsk av att Jenny Lind var — Jenny Lind. Den tyska författarinnan Ida von Hahn-Hahn uppfattades av Fredrika med vidsynt sympati både som person och som författare, hur stor olikheten i läggning än var dem emellan. Landsmaninnan friherrinnan Knorring fick vad huvudmassan av hennes böcker beträffar låta sig nöja med personlig välvilja. I bokens "*Anmärkingar*" citeras med försiktig reservation Emilie Flygare-Carléns "*aven smula maliciös överdrift*" präglade

kostliga anekdot om hur friherrinnan Knorring "ej uthärdade" att läsa Fredrikas arbeten och hur "Fredrikas känslor för friherrinnans böcker voro 'ännu mer utvecklade i antipati än vännens mot hennes egna.'" Såsom dels ren förströelseläsning, dels uttryckande en uppfattning som var rakt motsatt hennes eget livspatos: uppfattningen att kärleken till mannen var livets främsta och egentliga innehåll, måste Sophie von Knorrings arbeten misshaga Fredrika. Även som aristokrat var hon Fredrikas liberalism motsatt. Men hennes bästa bok *Torparen* avvann Fredrika det ampelaste erkännande, om hon ock även där stöttes av åtskilligt.

Både över författarinnan och människan Fredrika Bremer sprider den nyutkomna brevvolymen ett långt rikare ljus än man förut haft, och därtill bidraga mycket de lika diskret som skickligt och kunskapsrikt redigerade noterna. Som exempel på hur dessa "anmärkingar" fixera och levandegöra brevinnehållet kan nämnas anförandet av J. V. Snellmans Svenska silhuetter angående ett besök hos Fredrika Bremer, då "den berömda författarinnan roade sig med att porträttera den berömda skaldeskungen", Tegnér. Eller brottstyckena ur Malla Silfverstolpes dagbok under hennes vistelser på Årsta.

Genom sådana noternas tillägg till brevtextens innehåll, än hämtade ur den omsorgsfullt utnyttjade dåtida pressen, än ur tryckta memoarer, än ur otryckt material, fixeras med full tydlighet situationer och kastas förklarande sidoljus över förhållanden som breven beröra eller förutsätta.

Till det nya som brevupplagan ger hör graden av Fredrikas vänskap med Tegnér. Fredrikas femton brev till honom höra vad det personliga innehållet beträffar till det mera märkliga i detta brevbänd. Nog har man väl anledning att minnas barmhärtighets-systemen Fredrika, när man läser hennes brev till Tegnér, men det kan dock inte ha varit endast dennas ingivelser som framkallade de yttranden av ömhet dessa brev innehålla. Ännu mindre ensamt snillebeundran som sådan. Snarare kombinationen av barmhärtighet och snillebeundran: vemodet i en retrospektiv beundran. Men hur mycket detta än må ha betytt måste Fredrika dessutom för Tegnér haft något av den ursprungliga personliga sympati, som vi enligt ännu befintlig psykologi bruka kalla oförklarlig. Man skulle icke på förhand ha trott att Tegnér och Fredrika voro ägnade att komma varandra personligen nära, men det tycks vara ett ofrånkomligt faktum att de i alla fall gjorde det, och det är ett av de flera fall där Fredrika i här föreliggande period (1838—1846) brev visar sin säkra inre balans, när hon visar ifrån sig som "arabiska" en del av Tegnérs utgjutelser, medan hon dessemellan resonerar med honom till och med i det ämne, där "arabiska" i denna mening var bliven hans naturliga tungomål, och när hon besvarar hans, den åldrade skaldens vädjanden till hennes känslor lika hjärtligt vänskapligt som hurtigt och nästan omärkligt tillrättavisaende.

Om Fredrikas vänskapsförhållande till Geijer visste man ju förut mera än

om hennes vänskap med Tegnér. Men även det framstår mera fylligt konkret. Ett i noterna meddelat citat ur ett Svenska akademien tillhörigt brev från Geijer till Fredrika visar på ett intressant sätt att Geijer själv var fullt medveten om att just hans kvinnliga vänners förstående betydde mycket för honom och bekräftar på ett slående sätt Lydia Wahlströms iakttagelser i detta ämne.

Breven till Böklin ha under denna period blivit långt glesare och klagan över fåfång väntan på brev från honom kommer igen gång på gång, ibland skämtsamt, ibland allvarsamt. Likväl ser man i dessa Fredrikas brev till vännen Böklin om möjligt ännu klarare än i det tidigare tidsavsnittets hur djupt och starkt och oåterkalleligt hon kände det inre sambandet med honom. Hans andliga personlighet var ju också för henne oupplösligt förknippad med minnet av ljusningen i hennes inre värld, med den första djupa läskande drycken för hennes starkaste törst.

Frances von Koch, som en gång även hon gripit starkt in i Fredrikas livs- och utvecklingsriktning, har nu blivit den som både intellektuellt — i religionsuppfattning — och personligt-psykologiskt — i förhållande till livets vedervärdigheter och sorger söker och emottager ljus och tröst av den för vilken hon då uppenbarat sig som upplivande ljusbringarska och välgörande fé. Fredrikas varsamhet och vänlighet i det huslighetsprisande varmed hon söker trösta Frances över det tids- och kraftkrävande i rollen av svensk husmor är idel uppriktighet, men nog kun-

de Frances ha returnerat argumenten. Fredrikas egen skarpa gränsuppdragning mellan författarinna och ogift å ena sidan, gift och solid svensk husmor med alla tillbehör å andra sidan var praktiskt endast en halv lösning för en kvinna som kände behov av intellektuell utveckling och psykologiskt ingen lösning alls.

Mera auktoritet har då Fredrika och större psykologisk insikt visar hon i förhållande till Malla Silfverstolpe. Även för henne och i betydligt högre grad är Fredrika den tröstande vännen. Frances sörjer när hon förlorar sina små barn. Frances känner sig tryckt av den husliga mekanismens krav på henne. Malla är konstant olycklig. Ehuru ju Malla visst ej som Tegnér kämpade med verklig sinnessjukdom, satte hon säkerligen Fredrikas vishet och tålmod på lika stora prov. Inte bara genom sin ömtålighet i fråga om bedömandet av de memoarer hon anförtrott åt Fredrikas kritiska skärskådande — utan att tåla kritik — också i sina direkta förtroenden, hela eller halva, i sin ständiga adertonårshunger efter sympati i varje ögonblick och i varje fas av känsla var hon förvisso tröttande nog. Deras förhållande skildras under titeln "I en vänskaps spegel" humoristiskt i kalendern Fredrika Bremers bild, där Klara Johanson redan för några år sedan (1913) meddelade utdrag ur Fredrikas brev, interfolierade med Mallas anteckningar. Lyckligtvis får man genom noterna även här fördelen att något se av hur det tar sig ut för andra parten, Malla.

Närmast de ovan nämnda höra Fran-

zén och Fahlcrantz till den närmare kretsen av Fredrikas korrespondenter, till de personliga vännerna, liksom Adolf Lindblad. Avlägset och övervägande officiellt-litterärt är förhållandet till Böttiger. Brevet till H. C. Andersen och Henrik Wergeland låta icke den litterära skandinavismen saknas i denna korrespondens från studentskandinavismens ursprungstid.

Än Fredrika själv då — hur ter hon sig under denna period i sin litterära strävan och i sitt inre liv? Brevet visa, att hon haft åtskilliga litterära planer i huvudet, som veterligen aldrig utförts. På samma gång visa de — vad man ju förut kände genom Adlersparre-Leijonhufvudska biografien — hur hon nu småningom mer och mer omfattade sociala och politiska intressen.

Tydligare än förut får man i denna brevsamling intryck av de till synes motsatta tendenserna i Fredrikas väsen: det starka behovet av ensamhet och den stora förmågan att njuta av personligt utbyte med människor. Det var henne ett livsbehov att isolera sig. I ensamheten "sväller" hon "som en ballong" av känslor och tankar. Men vem har mer än hon sinne för huslig trevnad i en likstämd familjekrets eller för ett i alla själsfibrer förnummet sympatiskt samliv med en älskad och beundrad medvarelse och själsfrände.

Av naturen finnas många friska och levande bilder i dessa brev, från både vinter och sommar, höst och vår. I Fredrikas liv är det sommar — även sommaren har ju också mulna dagar, men även under dem är ljuset starkare än om vintern och solen är strålände

varm. Fredrika är själv i dessa brev "solvarm" (för att använda ett uttryck i ett brev till Böklin: "solvarm tack för ditt brev"). Hon gör intryck av "ljussamlare" (som hon i ett annat brev kallar diamanten, när hon skänker honom en sådan). Energisk, livfull, varm och rik och strålande ter sig hennes personlighet. Om hennes teologi kan man disputeras, men att hon erfor den levnadslycka, varom hon här avger det ena jublande vittnesbördet efter det andra, som den direkta följden och konsekvensen av sin kristna tro är ofrånkomligt. Tron på Gud i Kristus var hennes livs liv.

I en helt annan mening än den berömda författarinna som fällt det ytterrandet skulle även Fredrika kunnat säga att rykte och berömmelse endast voro "un peu de bruit autour de son coeur".

HILMA BORELIUS.

På förekommen anledning tillkännagives att artiklar, för vilka plats önskas i bestämt nummer av tidskriften, skola insändas till redaktionen tio dagar före det avsedda numrets utgivningsdag, eller också måste särskild överenskommelse om införande av artikel ha träffats med redaktionen inom ovan angivna tid.

Kringblick.

»La Loi pour la Vie». Medan förstörandet av människor i stor skala pågår vid fronterna, arbeta i de respektive länderna riksförsamlingarna, för ändamålet tillsatta kommittéer och enskildas hjärnor på att uppgöra lagförslag och utpekulera bestämmelser för att snabbast möjligt och i tillräcklig massa få nytt mänskligt material framställt. Tvång och betalning äro därvid de för målets vinnande som effektivast ansedda metoderna. Som exempel referera vi här en av herrar Paul Benaz och Paul Aubriot i franska parlamentet nyligen framförd motion.

Förslaget går ut på att varje "mère de famille" skulle av staten erhålla ett penningbelopp varierande mellan 500 och 2,000 frs, beroende på antalet barn, växande med 1,000 frs för varje barn hon "skänker samhället".

För att komma ut med dessa dryga premier får staten å sin sida lägga extra beskattning på de individer av vardera könet, som icke haft åtminstone två barn eller inte åtagit sig omsorgen om minst två barn. Denna uttaxering, som för kvinna skulle börja vid 30 års ålder, för man vid 35, skulle utgå med sex procent av dessa personers ordinarie skatt under loppet av tio år; efter fyllda 40 och 45 år skulle den för kvinna och man utgöra ett tillägg av tredjedelen av deras ordinarie skattebidrag, och efter deras död skulle hälften av deras efterlämnade egendom tillfalla staten, eller närmare bestämt "la Caisse nationale de la Natalité".

Motionärerna säga sig emellertid icke envist hålla på detaljbestämmelserna, det viktiga vore att principen, som genomgår dessa, i lag fastställas "på det att vår ras icke må förgås."

De franska kvinnliga rösträttsföreningarna ägna frågan ett ingående studium och en del uttalanden ha gjorts. Man ställer sig ganska tvivlande gent emot effektiviteten av en lag, som den ovan nämnda, likasom i fråga om möjligheten att få den igenom i parlamentet. Från ett håll görs den ganska spetsiga lilla anmärkningen, att för att kunna tänka sig bifall till förslaget måste man först se till att majoriteten inom senaten och deputeradekammaren består av fäder med omkring fyra barn eller också

av personer, som ädelmodigt offra sina egna intressen för Frankrikes framtid. Från annat håll påpekas, att om än dylika mått och steg kunna tänkas medföra de hastigaste resultaten, så kunna dock troligen icke dylika "järnlagar" genomföras.

De franska rösträttskvinnorna äro emellertid tillräckligt suggererade av den gängse tankegången för att i en gemensam resolution uttala, att rösträttsföreningarna vilja med all sin moraliska kraft — i förväntan på även politiskt inflytande — befordra alla lagar, som underlätta och förmera födelser och skydda mödrar och barn.

Nativitetspropagandan i Frankrike har för övrigt sitt eget pressorgan, tidningen *Pour la Vie*, och nyligen har en förening med samma namn som tidningen och med samma syfte bildats. Bland de kvinnliga medlemmarna i styrelsen märka vi de inom kvinnorörelsen kända J. Siegfried och de Witt-Schlumberger.

Vad kvinnorna icke vilja. I majnumret av *Neues Frauenleben* gör Olga Misär en teoretisk-vetenskaplig utredning av samma problem, vars praktiska handläggning de franska suffragisterna diskutera. Den österrikiska skriftställarinnan ingår på de diametralt motsatta teorier, som under tidernas lopp framkommit i fråga om befolkningsproblemets innebörd och lösning, och varnar för att låta nuvarande tillfälliga och abnorma förhållanden begränsa synkretsen. För kvinnorna särskilt, menar hon, är det framför allt av vikt att se till, att saken ligger så att den riktiga och bästa befolkningspolitiken blir den bestämmande och att det är de av denna betingade plikterna, som de uppfylla, icke en särskild grupps önskan, vilken företräder ensidiga intressen och icke förmår att fördomsfritt se frågan i dess stora och allmänna sammanhang.

Framför allt måste den fråga klargöras, om en stark folkökning i sig själv är av så högt värde, att den till varje pris måste eftersträvas och kan få framställas som dogm. Härvidlag gäller det då först att söka avgöra vad som är det verkligt goda, om detta främst av allt är ett folks ökade värnkraft och politiska maktställning, då ju folkökning energiskt och hänsynslöst måste

påyrkas, eller det ligger i individernas andliga och materiella förkovran, då kvantitetssynpunkten måste vika för andra betingelser. Med en del intressant statistiskt material ger Frau Misär i sammanhang med detta bevis för huru det i vissa bestämda fall, på namngiven ort, visat sig att den arbetande befolkningen endast till en viss, ganska låg procent är i stånd att per familj uppdraga och nära mera än tre barn och att den återstående procenten med nöd klarar ut frågan med ett och två barn. Den ändock växande barnskaran drar för dessa människor med sig det bottenlösa proletarietlandet — med därmed sammanhängande oundviklig försämring av mänskomaterialet. Den djupt bottnande frågan: kan kvantiteten ersätta kvaliteten begär härvid att komma med i beräkningen.

Under det lugna och lidelsefria vägandet av olika synpunkters för och emot, är det en sak, som Olga Misär starkt och bestämt framhåller: att kvinnorna aldrig kunna eller böra vara med om den form av kapprustning staterna emellan, som kan betecknas med namnet kappfödande. Deras känsla och ansvar inför livgivandet förbjuder detta.

Kvinnlig filosofie licentiat i konsthistoria.

Under nu tilländalupna vårtermin har vid Stockholms Högskola kreerats vår veterligen första kvinnliga filosofie licentiat i konsthistoria. Fil. lic. Gerda Boëthius är född 1890 och avlade höstterminen 1910 studentexamen. Redan dessförinnan hade konsthistorien vunnit hennes intresse, och hon kunde på kort tid avlägga kandidatexamen. Licentiat Boëthius, som med högsta betyget avlagt sin examen, har skrivit sin avhandling över ämnet: "Mälardalens och Dalarnas medeltida tegelarkitektur". För den närmaste framtiden är hon sysselsatt med ett omfattande inventariseringsarbete av sin hembygds — Dalarnas — kyrkor, ett arbete som utgör ett led i det stora verket "Sveriges kyrkor".

Värderingsmetoder.

Alla känna vi den gamla sagan om Agumman, som blötte och stötte sin skinnpäls — och blötte och stötte den om och om igen. Gummans metod har alltid varit omtyckt och är det alltiämt. Detta visar sig icke minst genom vissa företeelser inom pressen. Till och med våra större huvudstadstidningar anse sig oförhindrade under sitt trägna och trogna arbete i idéernas tjänst att titt och ofta taga fram samma gamla skinnpäls och blöta och stöta den till allmänhetens uppbyggelse.

Och vi kvinnor kunna med en viss stolthet konstatera, att inga frågor tyckas ha ett sådant — man skulle kunna säga — evighetsvärde, vara så ägnade att om och om igen stötas och blötas i en insändarediskussion som frågor, vilka beröra kvinnan och alldeles särskilt hennes ställning inom förvärvsarbetet och hennes prestationer där.

Männen talar man om blott i samband med löneregleringar och andra aktuella frågor, som skola lösas av stat eller kommun, eller som på annat sätt äro av uppseendeväckande art. Men vi kvinnor kunna glädja oss åt att ungefär en gång i kvartalet tager någon av de större huvudstadstidningarna den ena eller den andra kategorien av s. k. "självförsörjande" kvinnor under behandling. Och detta utan att det är fråga om några projekterade löner reformer eller annat dylikt, utan att vi äro på något sätt "aktuella." Ja, ofta utan att vi ens ha den bemärkta ställningen att vara i statens eller kommunens

tjänst. Vi arbeta t. ex. i enskilda banker eller affärsföretag och äro dock tillräckligt intressanta som diskussionsobjekt för att snart sagt när som helst spalt efter spalt kan fyllas med betraktelser över oss och vårt arbete. Vi behandlas kollektivt. Våra manliga kamrater bli däremot endast uppmärksammade på grund av individuella bragder eller olyckshändelser — om de t. ex. försnilla eller mördas. Kollektivt under vardagliga förhållanden äro de icke föremål för något intresse från tidningarnas sida.

För någon tid sedan innehöll en huvudstadstidning en liten artikel om krigets inverkan på arbetet i bankerna. Och det behövdes bara ått den anonyme artikelförfattaren — som började med att tala om allmän överansträngning hos bankernas personal på grund av ökning i arbetet — måttade ett litet hugg åt de kvinnliga banktjänstemännen i enlighet med gammal hävd och vana för att "insändarnas" flod började strömma.

Kvinnornas underlägsenhet under männen, deras brist på intresse för sitt arbete, deras intellektuella och fysiska svaghet m. m. m. m. avhandlades på sedvanligt och välbekant sätt av de anonyma författarna. Och som vanligt lämnades man i ovisshet om vilken förklaring skulle kunna givas över det underbara faktum, att affärsföretag med självaktning och god ekonomi vilja använda en så usel arbetskraft som den kvinnliga, då tillgången på manliga aspiranter till bank- och kontorsplatser är så riklig här i landet.

En tysk journalist har en gång kallat Sverige för kvinnornas Eldorado — därför att de svenska kvinnorna förekomma på så många olika verksamhetsområden. Men skulle icke vårt land kunna bli ännu mer idealiskt för kvinnorna? Vore det icke tänkbart, att dessa domstolsscener i form av pressdiskussioner, då arbetande kvinnor placeras på de anklagades bänk, kunde förekomma litet mindre ofta, t. ex. halvårigen i stället för som nu ungefär kvartalsvis i huvudstadspressen? Skulle det icke också vara sympatiskt, om åklagare och vittnen lade bort sin vana att uppträda anonymt? Och om den dömande allmänheten med litet mindre förtjusning citerade dessa anonyma auktoriteter, på vilkas vittnesmål alltför ofta fällande dom avkunnas över kvinnors arbete? Om det är för mycket begärt, att av vår oskyldiga, tidningsläsande publik pretendera vetskap om att "insändarna" ofta tillverkas på tidningsredaktionerna, så borde man åtminstone kunna vänta litet mindre anslutning till dessa anonyma försök att förklena, nedsätta och skada kvinnor som arbetande individer. Det är alls icke någon ridderlighet, bara en smula normalrättvisa och rimlighet som begäres.

Genom de förhållanden, som råda inom affärslivet, torde ingen kategori av arbetande kvinnor ha så svårt att hävda sin ställning och sitt anseende som de, vilka där hava sin verksamhet. De ha i allmänhet föga direkt beröring med de män, som nått den ställning, att de personligen äro höjda över alla konkurrenssynpunkter gent emot kvinnorna, (det gives emellertid även chefer,

som av solidaritet med andra män hålla fast vid dessa synpunkter). Utan de, som kvinnorna ha att göra med, äro souschefer och chefsaspiranter, vilkas vikt och betydelse — med därav följande förmåner — framstå i perspektivisk förstoring genom möjligaste förminskning av andras förtjänster. Det är ett stort behag för den unga, manliga självkänslan att pröva sina spirande chefsanlag på kvinnliga försöksobjekt. De män, vilka betygsätta kvinnorna, äro just de, som ha direkt fördel av att undervärdera dem och äro således vad som på juristspråket kallas jäviga.

Men, kan man måhända säga, gäller ej detta lika väl för män i mera underordnad ställning, och de kunna dock, om det är något med dem, göra sin förmåga gällande. Jo, men skillnaden är just att de få göra detta. De växa fort nog ifrån sin underordnade ställning, och deras växt anses riktig och lovlig. Även springpojken har marskalkstaven i ränslan, och det är en full, "normal" utveckling enligt gängse praxis, att han — även utan någon större begåvnings rätt — hastigt och lustigt förbigår dem, som ha det felet att icke vara män. Även den mest begåvade och dugande kvinna är predestinerad till att förbigås. För kvinnornas vidkommande upphäves den princip, som uttryckts med orden tjänster skola tillsättas på grund av förtjänst och skicklighet allena. Och det arbete hon faktiskt gör värdesättes alltid efter en annan metod än om samma arbete utförts av en man. Både i fråga om ideell och materiell valuta ställes den kvinnliga tjänstemannen på ett lägre plan än den manliga. Detta är karak-

teristiskt för de värderingsmetoder, som användas inom affärlivet.

Frågan blir då: kan överhuvud i närvarande stund några jämförelser rättvisligen göras mellan manliga och kvinnliga kontorsarbetare. Nej, jämförelser bli alltid missvisande, då de som jämföras arbeta under alldeles olika förhållanden. Om kvinnliga kontorister på kvällar, nätter och hälgdagar tvingas att göra tjänst som sömmerskor, tvätterskor och kokerskor, medan deras manliga kamrater rekreera sig, så kan man icke undra på om kvinnor förr bli utslitna. Detta är ofta förhållandet med kvinnor, som verkligen leva på sin arbetsförtjänst. Likaledes måste var och en, som är rimlig, medgiva, att samma arbetsglädje och intresse icke gärna kunna presteras av den, som är dömd att alltid hålla på med samma osjälvständiga, mekaniska arbete, som av den, vilken hoppas ernå intresseväckande arbetsuppgifter — med ty åtföljande högre ställning och för-måner.

När och om män och kvinnor arbeta under samma villkor, med samma utvecklingsmöjligheter, då, först då, finnes en tillfredsställande basis för jämförelser. Vill man nödvändigt under nu rådande förhållanden inlåta sig på jämförelser mellan manliga och kvinnliga arbetsprestationer, må man då åtminstone skaffa sig annat material än anonyma tidningsinsändare. Ty vanligen förskriva sig dessa endera från redaktionsherrar, vilka på dragande kall och ämbetets vägnar attackera de arbetande kvinnorna, väl vetande att dessa angrepp alltid roa och intresera en viss publik

(riktigt förkrossande gör man denna sakkunniga kritik genom att sätta en kvinnlig beteckning under — "där ser man vad t. o. m. kvinnor tänka i denna fråga", säger den menlöse läsaren —), eller också från kontorsherrar, som äro parter i målet. De, som utgöra den högre instansen, de verkliga cheferna, befatta sig minsann icke med tidningspolemik av denna art. En ljuspunkt finnes dock även i dessa anfall bakifrån — då nämligen någon kvinna, som icke hör till de angripna, träder fram med öppet visir till sina medsystrars försvar. Som fallet nyligen varit då fil. mag. Märta Tamm i Svenska Dagbladet skrev en upplysande och klaggörande artikel i frågan om de kvinnliga banktjänstemännen. Man känner sig glad och tacksam över dylika uttryck av solidaritet kvinnor emellan. På den punkten felas det oss ännu mycket.

Till sist bör betonas, att ingen begär att en underlägsen kvinnlig individ skall jämföras med en mera dugande manlig. Kvinnorna fordra blott att få göra sig gällande och bedömas efter måttet av sin förmåga. Om det är sant som deras manliga konkurrenter påstå, att det endast är en mycket ringa procent av kvinnorna, som kan åstadkomma någon högre duglighet, så behöva ju icke männen gent emot kvinnorna tillämpa ett protektionistiskt system! Känslan av överlägsenhet borde ju giva männen mod att tillåta kvinnorna rätt till fri tävlan. Vadan denna fruktan och bävan för kvinnornas konkurrens hos dem, som missakta kvinnornas arbetel! De underlägsna kunna icke gärna över-

vinna de överlägsna! Det är litet mera konsekvens i galenskapen, som vi först och främst vänta på.

Ett senare stadium blir att övervin-

na galenskapen — den galenskap, som i kvinnorna ser männens konkurrenter, icke deras medarbetare.

ANNA KLEMAN.

Ett semesterminne.

(Berättat på anmodan av redaktionen.)

Sådana har jag många av, och jag vågar påstå, att vart och ett har sin särskilda kolorit. Likväl är det mig lätt att välja ur denna *mélange bizarre*, ty däribland finnes ett, som står klarare för min hågkomst än alla de övriga — kanske därför att det lyser mot den mörka bakgrunden av världskrigets utbrott. Oförglömliga juli månad 1914! Underbara sommarkvarnar, strålande av sol och ångande av värme, fyllda av bottenlös lättja och glättig sorglöshet, vilken ack! aldrig mer i livet kommer åter!

Det var på Fanö denna härliga tid genomlevdes och i sällskap med vännen B. Det har blivit vana att hon och jag förena våra öden under några veckor varje sommar, då vi hemsöka någon för oss okänd vrå av universum. I synnerlig god tid börja vi alltid resonera om våra semesterplaner, och dessa diskussioner ha åt många mörka och kulna vinterkvällar skänkt en ljus och värmande sommarstämning. B. är för övrigt en idealisk reskamrat — det är mig ett nöje att få säga det offentligt. "Qui a compagnon a maître", har en pessimistisk fransman yttrat och åsyftar kanske härmed även andra förhållanden än reskamratskap. Uttrycket bör onekligen modifieras, men däri lig-

ger dock en obestriddig och högst be-
drövlig sanning. På vännen B. kan det emellertid ej tillämpas — hon är alltid medgörlig och alltid i gott humör.

Näväl, detta år föreslog jag att vi skulle förlägga semestervistelsen till Fanö, och B. gick villigt in på förslaget men anhöll att få veta var stället låg. Hennes geografiska kunskaper äro särdeles knappt tilltagna — jag känner ingen så bristfälligt utrustad i det avseendet — undantagandes mig själv. Sedan hon fått klart för sig att Fanö var en ö, belägen vid Jyllands västra kust, förklarade hon sig nöjd, och saken var avgjord. Och den 2 juli på aftonen startade vi från Stockholms Centralstation med Baltiska utställningen som närmaste mål.

I Malmö utstodo vi under några dagar alla de fröjder och mödor, som komma utställningsbesökare till del. Vi genomvandrade "Årsta" med en behaglig förnimmelse av stolthet och äganderätt samt kände starkt "äran av att vara kvinna" — för att nu citera Anna Maria Lenngren, vilket för resten är olämpligt i detta sammanhang. Vi höllo på att få slag i Konsthallen, både på grund av tropisk hetta och skrämmande konstprodukter. Vi åto oss sjuka på

surkål i den tyska restauranten och förgiftade oss med kaffe i den ryska. Vi bemödade oss att förstå nöjesfältets enkla förströelser. Vi släpade oss genom oräkneliga allmogeavdelningar. Vi foro på en konstgjord sjö. Vi studerade textilkonsten. Vi drucko ljum pomrill i automatrestauranten och surt rhenvin hos Pinet. Vi . . . nej, jag kan inte mer, mina minnen bli för överväldigande. Nog av — efter dessa kraftprov satte vi oss på en båt och foro till Köpenhamn, tacksamma för allt vi fått lära och glada över allt vi avhållit oss från att se.

I den livfyllda metropolen vid Sundet stannade vi blott en dag, men hunno dock med en intressant utställning av fransk konst, onödiga uppköp på Östergade samt en bättre middag hos Wivel. Och dagen därpå kl. 8 f. m. anträdde vi på allvar färden till Fanö. Om själva resan är ej mycket att berätta — jag minns blott att Själlands bokskogar verkade enformiga, Fyens sädesfält mer än lovligt ledsamma och Jyllands hedar nedslående. Himlen var mörk hela dagen, och mot slutet av resan började regnet falla. Och ju närmare vi kommo målet, ju stridare föll det, för att när vi vid sextiden på eftermiddagen stego ut i Esbjerg urarta till skyfall. Maken till väta har jag aldrig tänkt mig — den kom faktiskt uppifrån och nerifrån och från alla sidor. Vi buro det emellertid med jämnmod — vi visste att färden på den lilla färjan mellan Esbjerg och Fanö blott skulle taga tjugo minuter och att hotellet, där vi hyrt rum, låg endast ett stenkast från färjans landningsplats. Och där väntade

oss lön för resans mödor i form av komfort, mat och allsköns glädje och trevnad.

Vid Fanö brygga var värden oss till mötes — en lång kraftigt byggd man med ett på en gång gott och bestämt uttryck i sitt ansikte — och visade vägen fram till hotellet. Detta låg vid ett litet torg, belagt med kullerstenar av knaggligaste sort, och när vi vacklade fram på dessa, tänkte jag med en rysning på det buller den stackaren skulle bli utsatt för, som hade rum åt denna sida. Då vi kommo in i förstugan fångades min blick av ett litet väggplakat, som en gång varit vitt och varpå stod tryckt med svarta bokstäver: Jordbær med Fløde — 50 öre. Vid åsynen härav sjönk mitt mod hastigt till trakten av mellangärdet och uppfylld av onda aningar besteg jag trappan till första våningen, där våra rum voro belägna. Aningarna besannades. Rummen sågo minst sagt torvtiga ut, och de möbler som funnos voro sjabbiga, rankiga och ledsamma. Trasiga tyllgardiner prydde fönstret i ena rummet, och i det andra saknades rullgardiner. Jag gick fram till fönstret — ja, naturligtvis, där låg torget med kullerstenar.

Vad jag i det ögonblicket tänkte om den vän, som rekommenderat hotellet åt mig, — det behåller jag hälst för mig själv. Nå, det fanns intet annat att göra än att finna sig i det oundvikliga, och vi bestämde oss vårdslöst för var sitt gemak. Vid inspekterandet av det som skulle bli mitt tillhåll under dagar och veckor upptäckte jag ett klädskap i miniatyr, som på sin höjd kunde

rymma två klänningar av det årets små dimensioner. Jag gick in till B. för att se om hon var lika lyckligt lottad som jag. Stackare, hon hade det ännu sämre — där fanns ej spår varken av klädska eller garderob. Detta gick dock för långt och här måste ögonblickligen något göras. Jag såg mig om efter ringklockan, och det satt verkligen en vid dörrposten. Ovanför hängde en lapp, som också en gång varit vit, och därpå stod skrivet: 1 Gang — Stuepigen. 2 Gange — Kellneren. 3 Gange — Karlen. Jag ringde en gång — ingen kom. Jag ringde två gånger — ingen kom. Jag ringde tre gånger — ingen kom. Då rann sinnet på mig, och jag gick ut i korridoren och "hylede" på "Stuepigen". Hon kom störtande — en söt flicka på omkring 17 år. I allvarliga ordalag och på min bästa danska förklarade jag vad vi önskade av henne, och hon såg mig trohjärtat och småleende i ögonen och svarade: "Nu skal jeg sige Dem een Ting. Deres Værelse er det eneste i hele Hotellet, der har Klædskab". Nu åkte mitt mod ned i knäveckan, och jag såg förfärad på B., men hon var oberörd. Hon hade ingenting förstått. Hon förstår aldrig danska — det är en egenhet hos henne. På mycket tydlig svenska beskrev jag eländet för henne, men hon blev inte ledsen för det. "Jag hänger kjolarna på kaminfrisen och blusarna på väggen", förkunnade hon obesvärat. I hennes rum stod nämligen en kamin med fris av taggar, och väggarna voro rikligt beströdda med spik. Och hon gjorde allvar av sin avsikt, och det blev synnerligen dekorativt.

Nu annonserades middagen färdig, och vi gingo ned och blevo anmodade att taga plats i den mindre matsalen. Denna befanns vara ett halvmörkt rum, i vars mitt ett runt bord var placerat, och kring detta sutto fem à sex personer, vilkas yttre var — ja, vad skall jag nu säga för att icke såra — det var kanske icke fullt överensstämmande med de anspråk en något kultiverad individ ställer på sina bordskamrater, Nu kände jag att mitt mod helt och hållet övergav mig. Det löpte ned i fötterna, försvann i golvet och lämnade mig mål- och energilös. Men B. räddade situationen genom att hastigt och kraftigt sätta sig till motvärn. — "Jag äter inte med de där mänskorna", sade hon. — "Tala inte så högt, dom förstår kanske svenska", bad jag matt. — "Jag skall säga åt värden, att vi vilja ha ett bord för oss själva i den stora tomma salen därute", fortsatte hon. — "Det går han nog inte in på", replikerade jag ännu mattare. — "Han måste", sade B. och avlägsnade sig.

Vad hon sade och gjorde under de följande ångestfyllda minuterna har jag aldrig fått klart för mig, men efter en stund uppenbarade hon sig åtföljd av en undergiven fast knorrande värd samt en skräckslagen uppapperska. Och snart sutto vi verkligen vid ett litet bord i den stora ljusa salen och njöto intensivt av en välsmakande middag. Dagen därpå upptäckte vi visserligen, att vi hade utsikt åt en ovårdad köksträdgård, där tvätt hängde på streck och buskar och där hönsen levde i obegränsad frihet, men det var ju i alla fall småsaker. Hällre höns och ogräs

och tvättkläder än — nej, jag skall inte vara ovänlig mot mänskligheten. Utmattade av dagens sinnesrörelser gingo vi tidigt till vila — inom parentes sagt voro sängarna utmärkta — och sövdes till ro av regnets enformiga plask mot fönsterblecket.

Men allting växlar — det är ett faktum, ägnat att uppväcka både glädje och bedrövelse hos en tänkande individ. Vi hade somnat ifrån en värld i grått och vått, och vi vaknade till en, över vilken himlen välvde sig klar och blå och solen göt sina värmande strålar. Upplivade av denna syn och stärkta av nattens sömn upptogo vi med friskt mod kampen för vår Fanötillvaro. Det bör dock sägas ifrån med detsamma, att denna blev synnerligen lätt. Redan efter ett par dagar hade vi försonat oss med allt — hur oförklarligt det än kan tyckas efter beskrivningen på vår entré. Naturligtvis berodde detta till stor del på det hänförande sommarvädret, som varade under nästan hela vistelsen på Fanö, och det rörande tillmötesgående, som visades oss av alla på hotellet, från värden och värdinnan ned till gårdsdrängen, samt den ovanligt goda fast enkla maten. Men den verkliga och djupast liggande orsaken var dock den, att genast vid första bekantskapen med själva ön tog denna oss fången i en förtrollning, som sedan aldrig vek ifrån oss och som kastade ett underbart skimmer över allt och alla.

Vad är det hos Fanö, som verkar så betagande? Där finns ingen leende natur, ingen yppig växtlighet, inga märkliga klippor — där finns egentligen blott sand och hav och vindar. Men

sanden tornar upp sig till höga pittoreskt formade kullar, betäckta med mjukt vajande gräs, eller breder ut sig till färgstarka måleriska ljunghedar och mossar, och vindarna äro mättade med stärkande sälta, och havet är Nordsjöns oändliga yta. Och på denna ö bor en befolkning, vars ursprunglighet i seder och klädedräkt varken civilisation eller sommargäster lyckats att fördärva och vars arbetsamhet och förnöjsamhet säkerligen ytterst sällan störts av socialismens idéer.

För att nu något närmare och mera prosaiskt beskriva denna idealiska fläck av jorden, så vill jag nämna, att Fanö är något över två mil lång och omkring en halv mil bred. Den är delad i två socknar, Nordby och Sönderho, den förra omfattande norra och den senare södra delen av ön. Hotellet, som vi bebodde, är beläget i Nordby i ett litet samhälle på öns östra kust. Detta heter Odden och är synnerligen pittoreskt med sin smala krokiga huvudgata och sina låga halmtäckta hus av rött tegel med dörrar och fönsterposter målade i grönt. I Sönderho på Fanös sydligaste udde ligger en liknande "by", som brukar vara tillhåll för sommargäster med enklare vanor, medan de anspråksfulla välja Fanö Bad på västra kusten, där såväl hoteller som priser med skäl kunna kallas kontinentala. Vännen B. och jag hade bestämt oss för Nordby såsom varande den gyllene medelvägen i fråga om priser och komfort. Att våra fordringar i det senare avseendet visade sig vara något större än samhällets bör kanske ej läggas oss till last.

Nordby har tyvärr en betänklig brist

— här saknas lämplig badstrand, och den som vill ha förstklassiga kalla bad får bekväma sig att vandra en halv mil fram till Fanö Bad eller Vesterhavsbadet, som det vanligen kallas. Att göra detta för varje dag faller sig dock en smula besvärligt för icke-fotgängare, och vi inskränkte oss till att företaga denna promenad tre eller fyra gånger i veckan. Hur väl minns jag ej vår första vandring dit! Vi hade då varit blott en dag på Fanö, och efter en massa råd och anvisningar om vägen begåvo vi oss av. Att gå vilse hade emellertid varit omöjligt, ty man har endast att följa "byens" huvudgata och därefter stora landsvägen. Under denna färd sågo vi för första gången den egendomliga dräkt, som bäres av öns kvinnliga befolkning. Den består av en mörk, mycket vid kjol med grön bård nedtill, ett tätt åtsittande liv med trånga ärmar samt ett brokigt huvudkläde, virat som en slags turban med en knut och två snibbar mitt på hjässan. Den vida kjolen och det trånga livet åstadkommer en lustig silhuett, påminnande om en svarvad trädocka eller en kägla.

Som vägen till Vesterhavsbadet är alldeles oskuggad och mycket dammig, blevo vi särdeles glada, när hotellens tak och spiror började skymta fram. Och plötsligt, hunna till krönet av en backe, fingo vi se den enorma solbelysta havsytan och den breda vita sandstranden, där ljusklädda människor, grönmålade badkärror och strandkorgar med flaggor och vimplar i alla färger bildade ett brokigt virrvarr. Det låg något av en livets glada fest i denna syn, som för alltid etsade sig in i minnet.

Av de utflykter vi företogo finns det en, som är så att säga koncentrationen av allt vad Fanö skänkte oss av solvarm sommar och stark livsglädje. Det var en färd till Söderho Fiskerby. Den ligger cirka två mil från Odden, och varje dag morgon och kväll går en omnibus mellan de båda samhällena för att hämta och avlasta sommargäster. Vi hade beslutat oss för att använda detta obekväma fortskaffningsmedel endast hälften av vägen, dels emedan vi ansågo att en timmes skakning i detsamma var vad våra nerver kunde stå ut med, dels därför att vi ville besöka den ungefär mitt på ön belägna s. k. Maagekolonien. Detta är ett stort område, där sjöfåglar slå sig ned för att bygga bo och lägga ägg och kring vilket välvilliga människor gjort en inhägnad till skydd mot alla slags inkräktare.

Tidigt en morgon stuvades vi alltså in i omnibussen, och efter en timmes färd släpptes vi ut igen, yra i huvudet och nästan sjösjuka av åkningen på den gropiga vägen. Det var en egendomlig känsla av övergivenhet, som grep oss, när vi sågo vagnen försvinna, och vi plötsligt befunno oss ensamma i en öde trakt, där ej en människoboning kunde upptäckas. Man hade noga beskrivit vägen för oss, och så vandrade vi över hedar och mossar fram till Maagekolonien. Redan på långt håll hörde vi mäsarnas vilda skrän. Och ju närmare vi kommo, ju mer frenetiskt blev larmet, och när vi hunno fram var himlen mörk av skrikande fåglar. Vi sjönko sakta ned på marken och höllo oss orörliga för att ge dem tid att lugna

sig. Efter en god stund tystnade de och slogo sig ned, somliga alldeles bredvid oss. Det var en förunderlig syn i sanning — dessa tusentals vilda fåglar, församlade i ödemarken. Där sutto de stilla och beskådade oss noggrant och utstötte då och då ett sakta hänskrattliknande läte. Och vi läste deras tankar och sympatiserade med deras förakt. "Dårar", tänkte de, "blinda dårar, som bo i städer och låta binda sig i civilisationens bojar. Se på oss!" — Längre lågo vi i den mjuka heta mossan och sågo, lyssnade och tyckte oss höra naturens hjärta slå. Och marken doftade av örter, himlen var djupt blå, heden lyste i varma färger och livet log. Tillvaron gick upp i nuet, och nuet var fullkomligt, och ingenting fanns före och ingenting efter detta.

Men under tiden steg solen allt högre på himlen och gav oss till slut ett varnande stick. Och då mindes vi plötsligt med skräck, att vägen till Sönderho var en mil lång och att middag ej fanns att få förrän i Sönderho Kro. Suckande stego vi upp och begåvo oss på väg. Att börja med gick det nog bra — vi voro utvilade, käcka och glada. Men solen brände hett, landsvägen var en "sanddjup stråt", törsten inställde sig, likaså hungern, och så kom tröttheten. Under sista halvtimmen frågade jag var person vi mötte om vägen. De första tilltalade jag artigt och vänligt sålunda: "Undskyld at jeg spørger Dem; men kan De sige mig Vejen til Sönderho Kro?" Och svaret blev oföränderligt detsamma: "Det er bare at følge Landevejen. Det er varmt i dag, ikke sant?" Men ju mattare jag blev, ju ohövligare

uttryckte jag mig, och till slut blev min fråga ett hänsynslöst utslungat: "Sönderho Kro?" — Lyckligtvis har allt en ände, även den längsta väg, och att mödor, hunger och törst göra vila, mat och dryck dubbelt njutningsrika — det kände vi, när vi sutto vid middagsbordet i Kroens lilla trädgård.

Efter middagen sågo vi oss om i Sönderho, som verkar äldre och egenomligare än Nordby, men dock ej i väsentlig grad skiljer sig från detta. Och sedan var det tid att tänka på återfärden. Att företaga denna till fots föreföll oss oöverkomligt, varför vi hyrde en öppen vagn och körde hem till Nordby på den milslånga strandbredden utmed västra kusten. Det blev en underbar hemfärd. Ebbiden var inne, och stranden låg hård som ett golv. Vinden hade mojnät, och Nordsjöns blanka jättespegel bredde sig omätlig framför oss. Solnedgången kastade ett sista skimrande färgspel över vattenytan, och månens skära satt blekgul på den ljusa aftonhimlen. Några vadare syntes tätt invid land — för övrigt var allt stilla — naturen hade gått till ro. Och med sinnen fyllda av tacksam hänförelse över livets skönhet sågo vi natten draga sin slöja över en sommar-dag, av vilken minnet är oss en dyrbar klenod.

Slutet av vår Fanövistelse kan berättas i några ord. För att få vara närmare själva havet flyttade vi den sista veckan ut till Vesterhavsbadet, men det ångrade vi nästan. Vi funno oss aldrig riktigt till rätta där trots all lyx och komfort, och vi saknade verkligt vårt snälla värdfolk i Nordby. Dess-

utom kastade redan då den europeiska krigsfaran mörka skuggor över vår ljusa tillvaro, och den första augusti, dagen för Tysklands krigsförklaring

mot Ryssland, flydde vi hals över huvud hem till Sverige.

Och så blev sommarsagan på Fanö all!
IDA VON PLOMGREN.

Notiser från bokvärlden.

Från hövdingen till den törnkrönte. Några drag ur medeltidens Kristushistoria av *Emilia Fogelklou*. Albert Bonniers förlag.

Man söker efter nya ord för att benämna en framställningsart och ett framställningssätt som *Emilia Fogelklous* i allmänhet och i denna bok i synnerhet. Ett svällande rikt innehåll i till yttersta renhet sovråd, fullödig form. Genomskinlighet och djup, färgrikedom och harmonisk enkelhet.

Det är ingen tillfällighet att tolkningen av ett konstverk — en tolkning, som var en självständig skapelse, för vilken det ursprungliga föremålet blott var utgångspunkt — var något av det yppersta i *Emilia Fogelklous* tidigare böcker. Hon har själv konstnärens synförmåga. Konstverk och dikter, personligheter och tidevarv avslöja sin själ för henne. Nu kan hon också umbära anknytningen och samlingspunkten i ett enstaka konkret konstverk, som hon hade, när hon skrev det utsökta stycket om Nike från Samothrake, och

ändå nå liknande resultat. Utan sådan anknytning skapar hon med ord frambilder, som verka så omedelbart och konturfäst som skulptur. Det sågo vi i den till julen utkomna boken *Förkunnare*, en bok om Israels profeter.

Denna gång är det icke ett persongalleri vi ställas inför, utan en skildring av den germanska folksjälen i dess anammande av kristendomen, sådant det ter sig i "gamla kväden" (titeln på bokens första uppsats), *Caedmon* m. fl. Den andra uppsatsen handlar om utvecklingen i medeltidens Kristusuppfattning "från hövdingen till lidandesbäraren".

Endast om man efteråt analyserar sina intryck, delar man upp dem i intryck av konkreta bilder av yttre åskådlighet och intryck av inre själsförlopp och själsmystik. Däri visar sig just *Emilia Fogelklous* konstnärlighet, att vad hon skriver får denna konstverkets helgjutenhet, och som helt sammansmälta hos henne själv förnimmas också diktarsyn och djup personlig religiositet.
HILMA BORELIUS.

A.-B. Nordiska Kompaniet.

Textilafdelningen Thyra Grafström, Stockholm.

Permanent utställning av färdiga och påbörjade arbeten samt material. Råd vid inredning av våningar m. m.

Undervisning

i Italiensk spets- och annan konstsöm.

Ständigt på lager därtill hörande material:

Svensk, Fransk och Bömisk Spetsstråd. Rikhaltigt urval av Spetsmönster.

Centralförbundets för Socialt Arbete utbildningskurser

för personer, som vilja ägna sig åt bostadsinspektion, fosterbarnsinspektion eller annat barnvårdsarbete, socialt arbete vid industriella verk m. m., ävensom för dem, som vilja utbilda sig till föreläsare och undervisare i sociala ämnen.

Kurs A, avsedd för elever, som önska utbilda sig för praktiskt socialt arbete, är fördelad på tre terminer, höstterminen 1916 från den 1 okt. till mitten av dec., samt våren och höstterminen 1917. **Inträdesfordringar:** 21 år fyllda, samt avgångsbetyg från 8-klassigt flickläroverk eller motsvarande kunskapsmått. Avgift för hela kursen 350 kronor.

Kurs B, avsedd för utbildande av föreläsare och undervisare i sociala ämnen, omfattar en tid av cirka 5 månader och börjar i jan. 1917. **Inträdesfordringar:** 23 år fyllda samt högre teoretisk utbildning. Avgift 150 kronor.

Prospekt och närmare upplysningar erhållas genom Centralförbundets för Socialt Arbete Byrå, Lästmakaregatan 6, Stockholm.

Ledig annonsplats!

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS PLATSFÖRMEDLING.

Å platsförmedlingen finnas anmälda lärarinnor,
lektionsgivare, in- och utländska, kontorister,
värdinnor samt hushållsbiträden av olika slag.

Rikst. 27 62 **Platsförmedlingen är öppen kl. 12—4.** A. T. 48 16

Årgångar av **Veckotidningen DAGNY** 1908—1913

erhållas mot ett pris av kr. 2:50 för inb. ex., kr. 1:75 för häft. ex. å

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS BYRÅ,
48 Klarabergsgatan, 2 tr.

HEMTREVNAD

Praktisk tidning för hemmet

utgiven av **FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET**

Redaktör: FANNY EKENSTIERNA.

Utkommer med 40 åttasidiga n:r om året. Prenumerationspris: helt år kr. 1:80, halvår kr 1:—, kvartal kr. 0:10. Prenumeration sker å posten.

Innehåller berättelser och poem, levnadsteckningar, religiösa och etiska uppsatser, artiklar i diverse ämnen samt en rikhaltig praktisk avdelning.

Inbundna årgångar för 1912, 1913, 1914 och 1915 kr. 1:50 pr ex.

ANNONSER FÖR **HERTHA**

upptagas av

Fröken Ingeborg Bergström.

Rikstel. 97 83 **31 ÖSTERMALMSGATAN 31** Rikstel. 97 83

SOMMARLOV 1916

ILLUSTRERAD SOMMARTIDNING FÖR BARN

har nu utkommit i vackert färgtryck och med roande och lämpligt innehåll.

SOMMARLOV, som vill vara för barnen en källa till glädje och uppmuntran, är mycket lämplig för utdelning vid vårterminens avslutning i såväl hvardags- som söndagsskolor, vid söndagsskolfester eller såsom premium m. m.

SOMMARLOV innehåller:

Bygg på klippan. Af Pastor H. J. Stenberg. — Valdemars sommarferier. Berättelse af Anna Carlsdotter. Med tre illustrationer. — Försök om igen! Skolmarsch. — Min nalle. Poem af W. Fik. — Balamma. En lifsbild från Chindwara i Indien. — Båtfärd på sjön Tåkern. Hellsidesillustration i tre färger. — Lalso väfver. Treflig hellsidesillustration i färger. — Hvad säger oss den blågula flaggan? Poem.

SOMMARLOV kostar 12 öre pr ex. Vid rekvisition af minst 20 ex. lämnas tidningen för 10 öre pr ex. och hvar 11 ex. gratis. Tagas 100 ex. och därutöver på en hand, nedsättes priset till 8 öre pr ex., men då lämnas inga friexemplar. Rekvirera snarast från

Evang. Fosterlands-Stiftelsens Förlags-Expedition, Stockholm 3

HERTHA

Tidskrift för den svenska kvinnörelsen, utgiven av Fredrika-Bremer-Förbundet.

Redaktör: Ellen Kleman.

Förbundsmedlemmar erhålla tidskriften till ett pris av kr. 3:50 varvid prenumeration sker direkt genom Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 48 Klarabergsgatan, Stockholm. Icke-förbundsmedlemmar prenumerera å närmaste postansalt eller i bokhandel. Pris för postupplaga: $\frac{1}{12}$ år kr. 5:—; $\frac{1}{6}$ år kr. 2:75. — Lösnummer 35 öre. Redaktion och expedition: 48 Klarabergsgatan¹¹, Stockholm. Redaktionstid: måndagar, onsdagar och fredagar kl. 1—3. Allm. T. 48 50, Riks 27 62. Expeditionen: kl. 11—4 varje söckendag. Allm. T. 48 16, Riks 27 62.

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS

===== BYRÅ =====

48 KLARABERGSGATAN 48

Rikstel. 27 62. Allm. tel. 48 16. Upplysningsbyrån Allm. tel. 48 50. Öppen: 11—4
Upplysningar lämnas kostnadsfritt rörande kvinnliga arbetsområden, utbildningskurser, löneförhållanden m. m. För utredningar avgift enligt överenskommelse.

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS

SJUKSKÖTERSKEBYRÅ

25 TUNNELGATAN 25

Rikstelefon 68 98

Tel.-adr.: Sköterskebyrån.

Allm. telefon 82 11

Byrån mottager sjukbud hela dagen: pr telefon även nattetid.

Föreståndarinnan träffas säkrast $\frac{1}{2}$ 2— $\frac{1}{2}$ 4.

V innehåll:

Enighet.

Lagstiftarnas banbrytande arbete. Av *Eva Andén*.

Bokhantverk och Kerstin Key. Av *Elisabeth Thiel*.

Fredrika Bremers högsommar. Av *Hilma Borelius*.

Kringblick.

Värderingsmetoder. Av *Anna Kleman*.

Ett semesterminne. Av *Ida von Plomgren*.

Notiser från bokvärlden.

I de bästa hem

står numera dagligen

SVEA VÄXT = MARGARIN på bordet.
I de flesta fall är husfadern okunnig om detta förhållande, ett faktum som på ett talande sätt bevisar, huru fullständigt detta märke lyckats förvärfa natursmörets smak och arom. Sparar 50 procent.

Ledig annonsplats!